

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ
ΜΥΣΤΙΚΙΣΜΟΣ

Β' ΕΚΔΟΣΗ
ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

ΑΘΗΝΑΙ 1964

Ε.Υ.Δ.Ε.Π.Σ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΙΕΤΣΙΟΣ

Σ' ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΩ ΤΟ ΦΩΣ...

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β' ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Τὸ 1939 ἐκυκλοφόρησε ἡ πρώτη ἔκδοσις τούτου τοῦ βιβλίου, μετὰ τὸν τίτλον «Περὶ Ἀποκρυφισμοῦ καὶ Μυστικισμοῦ», ποῦ ἔχει ἐξαντληθῆ ἀπὸ καιρὸν.

Τώρα, μετὰ τὴ συμπλήρωσις μιᾶς εἰκοσιπενταετίας ἀπὸ τῆς α'. ἔκδοσις, ξανατυπώνω τὸ πρῶτον μου ἐκεῖνο βιβλίον, ἀναθεωρημένον σὲ πολλὰ σημεῖα καὶ σὲ ἀπλούστερη γλῶσση, προσθέτοντας τὸ τελευταῖον Κεφάλαιον : «Ἐπίστασις ὁ Ἀποκρυφισμὸς; Ποιᾶς δυνατότητες ἔχει;». Ἔτσι νομίζω πῶς συμπληρώνω τὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη ἐπάνω σ' ἓνα τεράστιον θέμα, τόσο πολὺ παρεξηγημένον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, εἴτε θρησκόληπτοι εἶναι, εἴτε ὕλισται, ποῦ ἀγνοοῦν τὴν ἐσωτερικὴν φιλοσοφίαν ἢ ἔχουν ἐσφαλμένους ἰδέας γι' αὐτήν.

Μετὰ ἀγάπην παραδίδω στους ἀναγνώστες μου τὴ δευτέρην τούτη ἀναθεωρημένη καὶ συμπληρωμένη ἔκδοσις, μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς εἶναι χρήσιμη στίς μελέτας τους.

K. N. M.

Ο ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΜΟΣ

Γιὰ τὸν Ἀποκρυφισμό ἢ Ἀποκρυφολογία ἢ Ἀπόκρυφες Ἐπιστήμες (Λατ. Occultus, Γαλ. Occultisme ἢ Sciences Occultes) ἔχουν δοθῆ — ὅπως γίνεται συνήθως — πολλοὶ ὀρισμοί. Ἀναφέροντας διαφόρους ἀπ' αὐτοὺς βοηθοῦμεθα, κατὰ κάποιον τρόπο, νὰ διαφωτισθοῦμε στὸ τί εἶναι ὁ Ἀποκρυφισμός.

Ἀποκρυφισμὸς εἶναι ἡ Ἐπιστήμη, ποὺ ἐρευνᾷ τὶς ἀπόκρυφες δυνάμεις καὶ λειτουργίες τῆς Φύσεως. Εἶναι ἡ σπουδὴ τῶν φαινομένων, ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν — μέχρι σήμερα — νὰ ἐξηγηθοῦν, με σαφήνεια καὶ ἀναντίρρητα, με τὶς γνωστὲς φυσικὲς δυνάμεις καὶ τοὺς γνωστοὺς φυσικοὺς νόμους. Ὅπως εἶναι τὰ φαινόμενα τοῦ ὑπνωτισμοῦ, τῆς τηλεπαθείας, τῶν προαισθημάτων, τῶν φραγματισμῶν, τῶν περιέργων θεραπειῶν, τῆς μαντείας, κλπ. Ὑπάρχουν βεβαίως πολλὲς θεωρίες, ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι δίνουν τὴν ἐξήγηση αὐτῶν τῶν φαινομένων. Ὅπως εἶναι ὁ Πνευματισμὸς¹ καὶ οἱ Ψυχικὲς Ἐρευνες². Ὁ Πνευματισμὸς τὰ ἐξηγεῖ με τὴ μεσολάβηση τῶν πνευμάτων τῶν νεκρῶν. Ἄλλοι τὰ ἐξηγοῦν με ἐπέμβαση τῶν «πνευμάτων τῆς Φύσεως»³. Οἱ Ψυχικὲς Ἐρευνες, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Πνευματισμὸ, ἀρνοῦνται τὴ μεσολάβηση τῶν πνευμάτων τῶν νεκρῶν καὶ ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ φαινόμενα προέρχονται ἀπὸ ἀνεξερεύνητες δυνάμεις, ποὺ ὑπάρχουν μέσα στὸν ἀνθρώπο καὶ προκαλοῦν τὰ φαινόμενα. Ὅ,τι καὶ νὰ συμβαίη, μπορεῖ βέβαια νὰ ὑποστηριχθῆ πῶς

δὲν ἔχουν δοθῆ ἀκόμη ἀπὸ καμμιά θεωρία ἀπολύτως ἱκανοποιητικὲς ἐξηγήσεις καὶ τὸ στάδιο τῆς ἐρεύνης παραμένει πάντοτε ἀνοικτό.

Σύμφωνα μὲ ἄλλον ὄρισμό, Ἐποκρυφισμὸς ἢ Ἐποκρυφολογία οὐνομάζεται ἡ διδασκαλία γιὰ τὰ ἀπόρρητα καὶ ἡ ἀπασχόληση μὲ τὶς ἀπόκρυφες δυνάμεις καὶ λειτουργίες τῆς Φύσεως καὶ τοῦ Πνεύματος.

Ἐπίσης, Ἐποκρυφισμὸς εἶναι τὸ σύνολο τῶν γνώσεων, μὲ τὶς ὁποῖες ἀπὸ τὸ ὄρατὸ καθορίζεται τὸ ἀόρατο καὶ ἀπὸ τῆ μορφή ἢ ἰδέα. Αὐτὸ γίνεται δυνατὸ μὲ τὴ μύηση τοῦ ἀνθρώπου στοὺς νόμους τῆς Φύσεως, τῆς ὁποίας τὰ μυστικὰ ἀποκαλύπτονται σ' ἐκεῖνον ποὺ θὰ βρῆ ἱκανοποιητικὴ λύση στὰ βασικὰ προβλήματα «Τί εἶναι ὁ ἀνθρώπος; Ἐπὸ τί, πῶς καὶ γιὰτί ἐγινε; Ποιὸ εἶναι τὸ μέλλον του;». Σύμφωνα μ' αὐτά, ἔργο τοῦ Ἐποκρυφισμοῦ εἶναι νὰ δείξη τὴν περασμένη, τὴν παροῦσα καὶ τὴ μελλοντικὴ κατάσταση τῶν ὄντων, μὲ τὴν ἐξέταση τῶν φαινομένων καὶ μὲ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὰ γνωστά στὰ ἀγνωστά, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῶν ἀναλογιῶν.

Σύμφωνα μὲ ἄλλον ὄρισμό, Ἐποκρυφισμὸς ἢ Ἐποκρυφῆ Ἐπιστήμη εἶναι ἡ λογικὴ, μεθοδικὴ καὶ συστηματικὴ παρατήρηση καὶ μελέτη τῶν ὄρατῶν φαινομένων, μὲ σκοπὸ τὴν ἐξακρίβωση καὶ τὸν καθορισμὸ τῶν κρυφῶν καὶ μὴ προσιτῶν στὴν ἀπλή παρατήρηση ἀόρατων αἰτίων, δηλ. ἡ ἐρευνα τῆς ἀόρατης αἰτίας κάθε ὄρατου ἀποτελέσματος, ἐρευνα ποὺ δὲν περιορίζεται στὸ ὑλικὸ ἐπίπεδο, ἀλλ' ἐπεκτείνεται — μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τῶν ἀναλογιῶν — καὶ στὸν πνευματικὸ κόσμo.

Ὡστε βλέπομε ὅτι ὁ Ἐποκρυφισμὸς ἢ Ἐποκρυφολογία εἶναι μιὰ γενικώτατη Ἐπιστήμη, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ σύνολο τοῦ ἐκδηλωμένου Σύμπαντος.

Ὁ Parus ⁴ τὸν ὀνομάζει «Ἐπιστήμη τοῦ ἀοράτου καὶ κρυμμένου», διότι ὄχι μόνον μελετᾷ τὰ ἀόρατα διὰ τῶν ὀρατῶν, ἀλλὰ καὶ κρύβει ἀπὸ τὰ μάτια τῶν «βεβήλων» ⁵ ἐκεῖνα ποῦ ἔχει ἀποκαλύψει.

Ὁ Ἀποκρυφισμὸς δὲν ἀντιτίθεται στὶς Θετικὲς Ἐπιστῆμες ⁶. Ἀπεναντίας, ζητεῖ νὰ τὶς συμπληρώσῃ, μελετώντας καὶ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, ποῦ ἂν σήμερα δὲν ἀνήκουν στὴν περιοχὴ τῆς Ἐπιστήμης, πιθανώτατα νὰ ὑπάγονται σ' αὐτὴν στὸ προσεχὲς ἢ τὸ ἀπώτερο μέλλον. Ἐπιδιώκει ἐπίσης νὰ τὶς συμφιλιώσῃ μὲ τὴ Μεταφυσικὴ ⁷ καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη πρὸς τὶς σφαῖρες ἐκεῖνες τῆς Γνώσεως, ποῦ δὲν τὶς ἔφθασε ἀκόμη, ἀλλ' οἱ ὁποῖες θὰ γίνουν κάποτε κοινὸ κτῆμα τῆς διανοουμένης ἀνθρωπότητος.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Ἀποκρυφισμὸς προσφέρεται στὴν ἀνάπτυξη προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, ποῦ προέρχονται σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ ἀμάθεια ἢ ἀνεπαρκῆ γνῶση (ποῦ πολλὲς φορές εἶναι χειρότερη ἀπὸ τὴν ἀμάθεια). Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνήκουν ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα στὴν περιοχὴ τοῦ σκοτεινοῦ Μεσαίωνα. Τὸν κίνδυνον αὐτὸν ἀνήκει στὸν σοβαρὸ καὶ συνειδητὸ μελετητὴ τοῦ πραγματικοῦ Ἀποκρυφισμοῦ νὰ ἀποφύγῃ. Καὶ ἀκριβῶς, ὁ σπουδαιότερος λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ παραμένουν συνήθως κρυμμένα ἀπὸ τοὺς βεβήλους, εἶναι γιὰ νὰ μὴ παρεξηγηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀμαθεῖς. Ἀλλὰ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ὁ Ἀποκρυφισμὸς δίνει πλεῖστες ἀφορμὲς γιὰ ἐρευνα στὴν ἀκαδημαϊκὴ Ἐπιστήμη. Ὅπως δὲποτε, πρέπει νὰ γίνεταὶ διάκριση ἀνάμεσα στὸν σοβαρὸ Ἀποκρυφισμὸ καὶ στὶς ἀνόητες προλήψεις καὶ ἀγυρτεῖες, πρὸς τὶς ὁποῖες δυστυχῶς συχνὰ ταυτίζεται στὴν ἀντίληψη τῶν ἀμαθῶν.

Ἐπίσης, πρέπει νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στόν ἀποκρυφιστή πού ἐρευνά μέ ἀγαθοῦς καί ἀλτροῦιστικούς σκοποῦς καί σ' ἐκεῖνον πού σκοπεύει νά μεταχειρισθῆ τά ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης του γιά δική του ὠφέλεια, γιά ἰδιοτέλεια. Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού ὀνομάζεται «μαῦρος μάγος»⁸.

Συνοψίζοντας, μπορούμε νά καταλήξωμε στόν ὀρισμό: «Ἀποκρυφισμός εἶναι ἡ μελέτη τῶν κρυμμένων νόμων τῆς Φύσεως, μελέτη πού ἐπεκτείνεται πιό πέρα ἀπό τίς ἐργαστηριακές μεθόδους τῆς Ἐπιστήμης». Καί ἀκόμη καλύτερα στόν ὀρισμό: «Ἀποκρυφισμός εἶναι ἡ μελέτη τῆς ὀλιγῆς Φύσεως, ἀντί τοῦ μικροῦ μέρους τῆς, τὸ ὁποῖον ὑπόκειται στήν ἀντίληψή μας καί στήν ἐρευνα τῆς σύγχρονης Ἐπιστήμης».

Ο Ἀποκρυφισμός στηρίζεται στήν ἀτομική παρατήρηση, μελέτη καί ἀνακάλυψη ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι δέν ἀρκοῦνται μόνον στό πείραμα καί στή λογική σκέψη, ἀλλά μεταχειρίζονται καί ἄλλα μέσα, δηλαδή δυνάμεις πού ὑπάρχουν, σέ λανθάνουσα κατάσταση, μέσα σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὶ κατώρθωσαν νά τίς ἀφυπνίσουν καί νά τίς ἀναπτύξουν καί τώρα τίς μεταχειρίζονται στήν ἐρευνά τους. Αὐτὲς οἱ δυνάμεις εἶναι ἡ διόραση⁹ καί ἡ διακοή¹⁰. Ἐκτὸς ὁμως ἀπὸ τὴν ἀτομική ἐρευνα, ὁ Ἀποκρυφισμός στηρίζεται καί στήν παράδοσι, μέσα ἀπὸ τὰ βῆθη τῶν αἰώνων, πού ὀφείλεται στὶς ἀποκαλύψεις πού ἔκαμαν μεγάλοι Ἀποκρυφισταὶ ἢ Μύστα¹¹ τοῦ παρελθόντος.

Διότι ὁ Ἀποκρυφισμός εἶναι ἀρχαιότατος καί πολλές σχολές καί συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος, τῶν μέσων καί τῶν νεωτέρων χρόνων ἀσχολήθηκαν μ' αὐτόν, τόσο

σέ ἀπόκρυφα, ὅσο καί σέ ἀνοικτά συγγράμματα. Καί ἔχει ὑποδιαιρεθῆ σέ πολλούς κλάδους, οἱ ὅποιοι ἀπησχόλησαν καί ἀπασχολοῦν πολλούς μελετητάς. Οἱ σπουδαιότεροι καί γνωστότεροι ἀπ' αὐτοῦς τοῦς κλάδους εἶναι: Ἄστρολογία¹², Ἀριθμοσοφία¹³, Ἐρμητισμός¹⁴, Ἀλχημεία¹⁵, Καββάλα¹⁶, Ροδοσταυρισμός¹⁷, Ἐσωτερικός Τεκτονισμός¹⁸, Θεοσοφία¹⁹, Μαρτινισμός²⁰, Μεσμερισμός ἢ Μαγνητισμός²¹, Χριστιανική Ἐπιστήμη²², Πνευματισμός, Ψυχικὲς Ἐρευνες, Ψυχανάλυση²³, Ὑπνωτισμός²⁴, Ὑπνοβασία²⁵, Ὀραματισμός²⁶, Τηλεπάθεια²⁷, Ραδιαίσθηση ἢ Ραβδοσκοπεία²⁸, Γραφολογία²⁹, Χειρομαντεία³⁰, Φυσιογνωμική³¹, Μαντική³².

Ὁ σοβαρὸς Ἀποκρυφισμὸς ἦταν ἄλλοτε περισσότερο ἀπρόσιτος σὸ πολὺ πλῆθος. Τὰ τελευταῖα 100 χρόνια διαδόθηκε πλατύτερα ἢ ὑπαρξή του. α) Διότι κατέπαυσαν οἱ κίνδυνοι καταδιώξεως ἐκείνων πού κατεγίνοντο μὲ τὸν Ἀποκρυφισμὸ καί ἐπομένως μελετήθηκε ἀπὸ πλατύτερο κύκλο ἐρευνητῶν, πού δὲν ἐδίσταζαν πλέον νὰ ἀνακοινῶνουν τὰ πορίσματα τῆς ἐρέυνας των. β) Διότι ἐπλήθυναν τὰ πνευματιστικὰ πειράματα καί δημοσιεύθηκαν οἱ ἐργασίες τῶν Ἀλλὰν Καρντέκ³³, Σαρκό³⁴, Κρούξ³⁵, Φλαμμαριῶν³⁶, κ.λ.π. καί ἐγινε μεγάλος θόρυβος γι' αὐτές. γ) Διότι ἰδρύθηκε ἡ Θεοσοφικὴ Ἐταιρία³⁷ ἀπὸ τὴν Ἑλενα Π. Μπλαβάτσκι³⁸, πού πῆρε μεγάλη διάδοση καί περιέλαβε πολλοὺς ἐρευνητάς, οἱ ὅποιοι ἐτύπωσαν ἕνα πλῆθος θεοσοφικὰ καί ἀποκρυφιστικὰ ἔργα. δ) Διότι ἐνισχύθηκαν τὰ Τάγματα τῶν Ροδοσταύρων, Μαρτινιστῶν, Τεκτόνων, καί ἐκυκλοφόρησαν ἀθρόες ἐκδόσεις παλαιότερων καί νεωτέρων συγγραμμάτων, μελετῶν καί περιοδικῶν περὶ Ἀποκρυφισμοῦ καί τῶν διαφόρων κλάδων του.

Ἄλλὰ ἡ διάδοση αὐτὴ ἔφερε καί τὰ ἀνεπιθύμητα ἀπο-

τελέσματά της. Ένα πλήθος απατεώνες και έκμεταλλευ-
ται άρχισαν να άσχολούνται δήθεν με τον Άποκρυφι-
σμό και να χρηματίζονται για τή δήθεν βοήθεια που
προσφέρουν στους άφελείς, οι οποίοι προστρέχουν στη
βοήθεια των κάποκρυφων έπιστημών». Έπίσης να έκδι-
δουν τερατώδη βιβλία και περιοδικά, που έκμεταλλεύ-
ονται τά Ιερά και τά όσια, ξέσε βάρος πάντοτε των άφε-
λών και έπιρρεπών στο μυστηριώδες, των όποιων δια-
στρεβλώνει τή σκέψη και τους καλλιεργεί τή δεισιδαι-
μονία και τόν τρόμο για τό άπόκρυφο.

Ο Άποκρυφισμός δέν πρέπει να ταυτίζεται ή να συγ-
χέεται με τόν Μυστικισμό, μιá σύγχυση που συνηθέ-
στατα γίνεται, ενώ πρόκειται για ούσιωδώς διαφορετι-
κούς δρόμους και επιδιώξεις. Ο Άποκρυφισμός είναι, κα-
θώς είπαμε, μελέτη των κρυμμένων νόμων τής Φύσεως,
που έπεκτείνεται και στον άόρατο κόσμο. Μελέτη των
άποκρύφων δυνάμεων τής Φύσεως, που έπεκτείνεται και
πέραν από τις έργαστηριακές μεθόδους τής Έπιστήμης.
Μελέτη τής όλης Φύσεως, αντί του μικρού μέρους της,
που ύπόκειται στην αντίληψη μας και στην έρευνα τής
σύγχρονης Έπιστήμης. Άλλά είναι πάντοτε μελέτη
φαινομένων. Δέν θα βρούμε ποτέ τόν Θεό, τήν
άπόλυτη Άλήθεια, τό όντως Όν, με τόν Άποκρυφισμό.
Θά ανακαλύψωμε μ' αυτόν περισσότερους νόμους, θά
έμβραθύνωμε περισσότερο στη γνώση τής Φύσεως, θά
έξηγήσωμε πληρέστερα τό πώς. Δέν θα ανακαλύ-
ψωμε όμως τήν πρώτη αίτία. Ένώ ο Μυστικι-
σμός είναι μιá διδασκαλία (μάλλον ένα βίωμα), σύμ-
φωνα με τήν όποία τό Θεϊόν, ή Πραγματικότης, ή άπό-
λυτη Άλήθεια, μπορεί να άποκαλυφθή από τόν άνθρωπο,

μέ μια διαίσθηση ή έκσταση, μέ μια μυστική ένωση, χωρίς αναγκαία επέκταση στους άόρατους κόσμους, όχι μέ τήν απόκτηση περισσοτέρων πάντοτε γνώσεων και δυνάμεων, αλλά μέ μια μυστική αποκάλυψη τής ανθρωπίνης ψυχής ή πνεύματος, πού αποτελεί αδιάσπαστη και όμοούσια Ένότητα μέ τή Θεία Ούσία, μέ τó δυντως Όν.

Μέ άλλες λέξεις — όπως έπιγραμματικά γράφει ó Βάν ντέρ Λέου³⁹ — Άποκρυφισμός είναι ένα βήμα πιό πέρα από τήν Έπιστήμη, ενώ Μυστικισμός είναι ένα βήμα πιό πέρα από τή Φιλοσοφία.

Θά δώσωμε άλλη μία χαρακτηριστική διάκριση ανάμεσα στον Άποκρυφισμό και στον Μυστικισμό. Άποκρυφισμός, μπορούμε νά πούμε, ότι είναι ή προσπάθεια ν' ανακαλύψη κανείς τήν Άλήθεια, σκυμμένος σ' ένα πλήθος βιβλία και κάνοντας διάφορα πειράματα μέσα σ' ένα εργαστήριο γεμάτο από μπουκαλάκια και μηχανήματα. Ένώ Μυστικισμός είναι ή προσπάθεια ν' ανακαλύψη κανείς τήν Άλήθεια, περιδιαβάζοντας σ' έναν άνθισμένον κήπο, αναπνέοντας τόν μυρωμένον άέρα, άκούγοντας τó κελάρυσμα του νερού και τó κελάδημα τών πουλιών.

Και τώρα, άφου αναφέραμε τί είναι Άποκρυφισμός, ποιό τó πεδίο και αί μέθοδοι έρεύνης του, ποιοί οί κλάδοι του και ποιά ή διαφορά του από τόν Μυστικισμό, θά προσπαθήσωμε νά τόν έξηγήσωμε πιό αναλυτικά, ύποστηρίζοντας τήν ύπαρξή του, τή δυνατότητά του και τή χρησιμότητά του.

Άναφέροντας διαφόρους όρισμούς του Άποκρυφισμού, καταλήξαμε στον πληρέστερο, κατά τήν κρίση μας, ότι «Άποκρυφισμός είναι ή μελέτη τής Όλης Φύσεως,

άντι τοῦ μικροῦ μόνου μέρους τῆς, τὸ ὁποῖον ὑπόκειται στὴν αντίληψή μας καὶ στὴν ἔρευνα τῆς σύγχρονης Ἐπιστήμης».

Δηλαδή, σύμφωνα με τὸν Ἀποκρυφισμό, ὁ κόσμος δὲν σταματᾷ στὸ γνωστὸ σ' ἐμᾶς μέρος του, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἓνα μεγάλο — καὶ μάλιστα τὸ πιὸ μεγάλο — μέρος του, ἀνεξερεύνητο καὶ ἀόρατο στὴ σημερινὴ ἀνθρωπότητα. Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ δυνατότης νὰ γνωρίσωμε τὸν ἀόρατον αὐτὸν κόσμο, με τὸν Ἀποκρυφισμό, δηλαδή πρὶν ὁ ἀόρατος] καὶ ἄγνωστος αὐτὸς κόσμος ἐρευνηθῆ ἀπὸ τὴν ἀκαδημαϊκὴ Ἐπιστήμη.

Ἐπειτα ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας, δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο νὰ παραδεχθοῦμε τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς τεράστιου στὴν ἑκταστὴ ἀόρατου κόσμου. Δὲν ἐννοοῦμε τὸν παμμέγιστο ἄγνωστο κόσμο τοῦ βάθους τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ βάθους τῆς γῆς, γιὰ τοὺς ὁποίους πολὺ λίγα γνωρίζομε, ἀλλὰ τὸν κόσμο ποὺ μᾶς περιβάλλει ἐδῶ καὶ τώρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πολὺ μικρὸ μέρος ὑπόκειται στὴν αντίληψή μας, στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση.

Δὲν γνωρίζομε, παρὰ τὸν κόσμο τῶν τριῶν διαστάσεων. Ἡ τετάρτη διάσταση—γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦν οἱ ἐπιστήμονες — μᾶς εἶναι ἄγνωστη καὶ ἀκατάληπτη. Καὶ ὁ Ἀποκρυφισμὸς διδάσκει ὅτι ὑπάρχουν ἑπτὰ διαστάσεις. Καὶ τὸ διδάσκει πολὺ πρὶν οἱ ἐπιστήμονες μιλήσουν γιὰ τετάρτη διάσταση.

Μὲ τὸ μικροσκόπιο διαπιστώνομε τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς πολυἀριθμοῦ κόσμου μικροβίων, μικροοργανισμῶν ποὺ κινοῦνται μέσα σὲ ἀπειροελάχιστο χῶρο. Ἐκατομμύρια τέτοιων μικροοργανισμῶν εἰσπνέομε καὶ ἐκπνέομε μὲ κάθε ἀναπνοή. Στὸ ἀνθρώπινο σῶμα συντελεῖται ἀδιάκοπα μιὰ τεράστια ἀναδημιουργία. Ἐκατομμύρια κύτταρα:

ἀποσυντίθενται, ἀποβάλλονται καὶ ἀντικαθίστανται ἀπὸ νέα κύτταρα πού γεννιοῦνται. Τὸ σύνολο τῶν κυττάρων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος λένε ὅτι ἀνανεώνεται μέσα σὲ 7 χρόνια. Ἀπειρία ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων μᾶς περιβάλλει, χωρὶς νὰ ἔχωμε καμμιά ἀντίληψη γι' αὐτά, ἐκτὸς ἂν μεσολαβήσῃ μηχανήμα ὀνομαζόμενον ραδιόφωνο. Ἐκατομμύρια ὀπτικῶν εἰκόνων προβάλλονται συνεχῶς ἔμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια μας, χωρὶς νὰ ἔχωμε γι' αὐτὲς τὴν παραμικρὴ ἰδέα, ἐκτὸς ἂν μεσολαβήσῃ ἡ συσκευὴ τῆς τηλεοράσεως.

Ἄλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πειραματικὰ αὐτὰ μέσα τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως, γιὰ τὰ ὁποῖα οἱ προγενέστεροι δὲν εἶχαν καμμιά ἰδέα, ἡ ἀπλή λογικὴ εὐκολὰ μπορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι οἱ ἤχοι καὶ οἱ ὀπτικὲς ἀκτῖνες πού συλλαμβάνομε, δηλ. πού ἐρεθίζουν τὰ ἀκουστικὰ καὶ ὀπτικὰ νεῦρα τοῦ ἐγκεφάλου μας, δὲν ἀποτελοῦν τὸ σύνολο τῶν ἤχων καὶ τῶν ἀκτίνων πού ὑπάρχουν. Ἦχος, φῶς, ἠλεκτρικὰ κύματα, ἀκτῖνες Χ, δὲν εἶναι παρά κραδασμός, ρυθμικὴ δόνηση, διαφορετικῆς ταχύτητος καὶ διαφορετικοῦ μήκους κύματος. Καθὼς εἶναι γνωστό, 32 δονήσεις στὸ δευτερόλεπτο μᾶς δίνουν τὸν βαθύτερον ἦχο καὶ 4.224 τὸν ὑψηλότερον. Ἄλλὰ μήπως 30 ἢ 28 μόνον δονήσεις στὸ δευτερόλεπτο, ἢ περισσότερες ἀπὸ 4.224, δὲν θὰ παράγουν ἐπίσης κάποιαν ἐνέργεια, πού μόνον ἡ διάπλωση σήμερα τοῦ ὀργανισμοῦ μας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀντιληφθοῦμε;

Τὸ ἠλιακὸ φῶς, τὸ λεγόμενο λευκὸ, ἀποτελεῖται ἀπὸ κραδασμοὺς ἀκτίνων μὲ διαφορετικὲς ταχύτητες. Ἄν αὐτὸ τὸ φῶς περάσῃ ἀπὸ ἓνα πρῖσμα, θὰ διασπασθῇ στὰ 7 γνωστὰ χρώματα τοῦ ἠλιακοῦ φάσματος. Αὐτὰ μόνον τὰ 7 χρώματα θὰ ἀντιληφθοῦμε, διότι αὐτοὶ μόνον οἱ κραδασμοὶ ἐρεθίζουν τὰ ὀπτικὰ μᾶς νεῦρα. Ὁ

κραδασμός του έρυθρου έχει μήκος κύματος 1/1500. Ο κραδασμός του ιώδους 1/2500. Κραδασμός με μήκος κύματος μεγαλύτερο από το μήκος του έρυθρου ή μικρότερο από το μήκος του ιώδους δεν υπόκειται στην αντίληψή μας. Και όμως η Έπιστήμη απέδειξε ότι, πιο κάτω από το έρυθρο και πιο πάνω από το ιώδες, υπάρχουν αι υπέρυθροι και αι υπεριώδεις ακτίνες, άορατες για τὰ ανθρώπινα μάτια μας, αλλά ύπαρκτες, όπως και οι άλλες που φαίνονται.

Με τις ίδιες αναλογίες, κανεις δεν μπορεί να ξέρη ποιά άπειρία κόσμων, κραδασμών, πραγματικοτήτων, υπάρχουν και ζούν τριγύρω μας, χωρίς να έχωμε τήν παραμικρή αντίληψη γι' αυτούς. Και δεν είναι καθόλου άπίθανο αυτό που βεβαιώνει ο Άποκρυφισμός, ότι άπειρες σκέψεις, γεννήματα τής διανοίας τών ανθρώπων, κραδασμοί νοητικής ύλης, τριγυρίζουν σαν ζωντανές μορφές τριγύρω μας, χωρίς να γνωρίζωμε σήμερα τή μέθοδο για να τις αντιληφθούμε, ενώ μερικοί τὸ κατορθώνουν και τότε λέμε ότι έχωμε τὸ φαινόμενο τής μεταβίβασεως τής σκέψεως ἢ τής τηλεπαθείας.

Ο Άποκρυφισμός βεβαιώνει επίσης ότι, εκτός από τή στερεή, υγρή και αεριώδη κατάσταση τής ύλης, υπάρχουν και άλλες, λεπτότερες καταστάσεις ύλης, ἢ αἰθερική, ἢ άστρική, ἢ νοητική, και άλλες, ασύλληπτες σήμερα για τή νοημοσύνη μας, για τή σημερινή εξέλιξη τής συνειδήσεώς μας. Άν οι λεπτότερες αυτές ύλικές καταστάσεις έπεφταν στην αντίληψή μας, ο κόσμος θὰ μᾶς φαινόταν διαφορετικός, από όπως σήμερα τὸν αντιλαμβανόμεθα.

* Ἄς ἐπαναλάβωμε * ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἰδέας, ἐξετάζοντας ἓναν τύπο συνειδήσεως πιὸ περιορισμένης, πιὸ ἀνεξέλικτης ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη. Ἄς φαντασθοῦμε ἓνα ὄν, πού νά μὴ μπορῇ ν' ἀντιληφθῆ ἀπὸ τὸν κόσμον, παρὰ μόνον τὰ στερεά. Νά μὴ μπορῇ, δηλαδή, νά ἀντιληφθῆ τὰ ὑγρά καὶ τὰ ἀέρια, τὰ ὁποῖα νά εἶναι γι' αὐτὸ ἄγνωστα καὶ ἀνύπαρκτα, ὅπως εἶναι, γι' αὐτὸν πού ἀρνεῖται τὸν Ἄποκρυφισμό, οἱ λεπτότερες καταστάσεις ὕλης πού ἀναφέραμε. Σ' ἓνα τέτοιο ὄν, ἡ εἰκόνα τοῦ κόσμου, πού θὰ ἀντιλαμβανόταν, θὰ ἦταν τελείως διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δική μας. Θὰ ἀντιλαμβανόταν ὅτι ὁ κόσμος του — ὁ κόσμος τῶν στερεῶν — παθαίνει μεταβολές, ἀλλὰ δὲν θὰ μποροῦσε τίποτα νά ὑποθέσῃ γιὰ τὶς αἰτίες πού τὶς προκαλοῦν. Π.χ. θὰ ἔβλεπε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸ χῶμα τῆς γῆς νά γίνεται μαλακώτερο, βαρύτερο, σκοτεινότερο, χωρὶς νά καταλαβαίνει τὸ γιατί, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶχε ἀντίληψη τῶν ὑγρῶν καὶ ἐπομένως τῆς βροχῆς. Θὰ ἔβλεπε τὰ πλοῖα νά στέκουν μετέωρα, πτερὰ καὶ χαρτιά νά σηκώνωνται ἀπὸ τὸ ἔδαφος, τὰ πανιά τῶν караβιῶν νά φουσκώνουν, χωρὶς τίποτα νά ἐννοῇ γιὰ τὴν αἰτία ὄλων αὐτῶν τῶν φαινομένων, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶχε τὴν παραμικρὴ ἀντίληψη τοῦ ἀέρα.

Σὲ παρόμοια κατάσταση βρίσκεται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ σημερινὴ ἀνάπτυξή του, ἀπέναντι ἑνὸς ἄλλου, πού ἔχει πληρέστερη συνείδηση τοῦ περιβάλλοντός του καὶ τῶν καταστάσεων τῆς ὕλης, πού εἶναι λεπτότερες ἀπὸ τὴν ἀερίωδη κατάσταση καὶ τῶν ὑπάρξεων πού ἐνδέχεται νά ζοῦν μέσα σ' αὐτές.

* Βλέπε ἄρθρον Παύλου Παπασωτηρίου στὸ «Θεοσοφικὸν Δελτίον» Δεκεμβρίου 1934.

Ἄλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὑπάρξῃ καὶ ἄλλων κόσμων, πρὸ λεπτῶν ἀπὸ τὸν φυσικὸν κόσμον, ὁ Ἄποκρυφισμὸς βεβαιώνει μιὰ περιέργη καὶ θαυμαστὴ ἀλληλοεξάρτησις ἀνάμεσα στὶς διάφορες κοσμικὲς ἐκδηλώσεις. Ἡ σχέση, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ὑπάρχει καὶ τὴν ὁποία ἡ Ἀστρολογία προσπαθεῖ νὰ προσδιορίσῃ, ἀνάμεσα στὴ θέση τῶν πλανητῶν κατὰ τὴ στιγμὴ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὰ πεπερωμένα του, καθὼς καὶ ἡ σχέση, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ὑπάρχει, ἀνάμεσα στὴν ψυχροσύνθεσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὸν γραφικὸν του χαρακτῆρα (Γραφολογία), ἢ στὶς γραμμὰς τῆς παλάμης του (Χειρομαντεία), ἀποδεικνύουν μιὰ ἀλληλοεξάρτησις ἀνάμεσα στὸν μικρόκοσμον καὶ στὸν μακρόκοσμον ⁴⁰, ἓναν θαυμαστὸν καὶ πολυσύνθετον μηχανισμόν τοῦ Σύμπαντος, ποῦ εἶναι ἀκόμη ἀνεξερεύνητος.

Ὡστε εἶναι λογικὸν — καὶ γιὰ τὴ δική μας κρίσιν βεβαιωμένο — ὅτι ὑπάρχει τριγύρω μας ἓνας ἐκτεταμένος ἀόρατος καὶ ἀγνωστος ἀκόμη γιὰ μᾶς κόσμος, τοῦ ὁποίου ἡ γνῶσις θὰ μεταβάλλῃ τὶς ἀντιλήψεις μας σχετικὰ μὲ τὴ λειτουργίαν τῆς Φύσεως καὶ θὰ καταστήσῃ τὴ ζωὴν μας διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σημερινή.

Ἀλλὰ ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς τὸν ἀόρατον κόσμον μὲ ἄλλα μέσα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μηχανικὰ (μικροσκόπιον, ραδιοσυσκευαί, κ.λ.π.) ; Ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ ἀνασηκωθῇ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸν πέπλον τῆς Ἰσίδος ⁴¹; Ὁ Ἄποκρυφισμὸς μᾶς ἀπαντᾷ ἀδίστακτα: **Ναί.** Καὶ μᾶς τὸ ἀποδεικνύει, ἂν δὲν ἔχωμε φανατισμὸν ἐναντίον του καὶ δὲν φοροῦμε πνευματικὰς παρωπίδας.

Ποίος μπορεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ ὅτι ὑπάρχουν μέσα

στὸν ἄνθρωπο λαμβάνουσες δυνάμεις, ποὺ ληθαργοῦν σήμερα καὶ ποὺ μπορεῖ ν' ἀφυπνισθοῦν μιὰ μέρα καὶ ν' ἀναπτυχθοῦν; Τότε πολλὰ ἐκπληκτικὰ γιὰ σήμερα πράγματα θὰ κατορθώσωμε. Ἄλλὰ γιὰ κανένα λόγο δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ βίαιη ἀφύπνιση καὶ ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Πρέπει νὰ περιμένωμε τὴ φυσιολογικὴ ἀνάπτυξή τους, ἀφοῦ προηγηθῆ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ὠρίμανση τοῦ ἀνθρώπου.

*Ἄν μπορούσαμε σήμερα νὰ συλλάβωμε τὰ ὀπτικὰ κύματα ποὺ μᾶς περιβάλλουν, ἀσφαλῶς τὸ Σύμπαν θὰ μᾶς φαινόταν ἀπείρως διαφορετικόν. *Ἄν μπορούσαμε νὰ ἀντιληφθοῦμε τὴν κίνηση καὶ τὴ μεταβολή, ποὺ γίνεται διαρκῶς μέσα στὴν ὕλη τῶν λεγομένων ἀκινήτων σωμάτων, θὰ ἐννοούσαμε ἀμέσως γιατί ὁ Ἀποκρυφισμὸς διδάσκει ὅτι δὲν ὑπάρχει νεκρὴ ὕλη, ἀλλὰ μιὰ ἀπέραντη ζωὴ, διαρκῶς σὲ κίνηση, σὲ ἐξέλιξη, σὲ ροή. *Ὅτι ἐξελίσσεται ἀπὸ τὸ ὁμογενὲς στὸ ἕτερογενές, ἀπὸ τὸ ἀπλὸ στὸ σύνθετο, ἀπὸ τὸ χάος στὸν κόσμος, ἀπὸ τὸ ὄρυκτὸ καὶ φυτικὸ βασίλειο στὸ ζωϊκὸ καὶ στὸ ἀνθρώπινο, ἀπὸ τὸ ἀνεξέλικτο, τὸ κατώτερο, τὸ παχυλότερο, στὸ λεπτότερο, ὕψιλότερο καὶ ἐξελιγμένον, πάντοτε μὲ ρυθμὸ, μὲ ἀριθμὸ, μὲ γεωμετρία.

*Ἄν μπορούσαμε νὰ συλλάβωμε τοὺς παλμοὺς τῶν σκέψεων ποὺ κάνουν οἱ ἄλλοι, δὲν θὰ ὑπῆρχε γιὰ μᾶς μυστικὴ σκέψη καὶ «θὰ ἐδιαβάζαμε τὶς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων». *Ἄν μπορούσαμε νὰ μεταφέρωμε τὴ συνείδησή μας ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, δὲν θὰ ὑπῆρχαν γιὰ μᾶς ἐμπόδια ἀποστάσεως, καὶ ἂν μπορούσαμε νὰ μεταφέρωμε τὴ συνείδησή μας στὰ διάφορα σημεῖα τῆς διαδρομῆς τοῦ χρόνου, δὲν θὰ ὑπῆρχε γιὰ μᾶς παρελθόν καὶ μέλλον, ἀλλὰ ἓνα αἰώνιον παρόν.

Ἄλλ' ἐκεῖνο πού ἔχουν κατορθώσει μερικοὶ ἄνθρωποι, εἴτε περισσότερο ἐξελιγμένοι, περισσότερο προχωρημένοι στήν ἀτελευτήτη κλίμακα τῆς ἐξελίξεως, εἴτε πού κατέχουν περισσότερα μυστικά τῶν νόμων τῆς Φύσεως, ἔχομε ὅλοι τή δυνατότητα, μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου καί μέ τήν ἀπόκτηση τῆς σχετικῆς πείρας, τελειοποιούμενοι ἠθικά καί πνευματικά, νά τὸ κατορθώσωμε ἐπίσης.

Διότι ἀναντίρρητα ὑπάρχουν οἱ διορατικοί, ὑπάρχουν οἱ διαισθητικοί, ὑπάρχουν ἐκεῖνοι πού μποροῦν νά συλλαμβάνουν τίς σκέψεις τῶν ἄλλων, ὑπάρχουν οἱ δραματισταί, ὑπάρχουν οἱ μάντεις. Δέν θά ἦταν δύσκολο νά ἀναφέρη κανεὶς καί ἱστορικά παραδείγματα. Εἶναι γνωστές οἱ ἐκπληκτικὲς ἰκανότητες τοῦ Ἀπολλωνίου Τυανέως⁴², ὁ ὁποῖος —ἐκτὸς ἄλλων θαυμαστῶν— εἶδε ἀπὸ τὴν Ἐφεσο τὴ δολοφονία τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ, πού ἔγινε τὴν ἴδια ὥρα στὴ Ρώμη. Ἐπίσης ὁ Σβέντενμποργκ⁴³ εἶδε ἀπὸ τὸ Γκόντεμπουργκ τὴν πυρκαγιά τῆς Στοκχόλμης. Ἄς σημειωθῇ ὅτι ὁ Σβέντενμποργκ διετύπωσε ὁλόκληρο σύστημα ἐρμηνείας τῆς λειτουργίας τοῦ κόσμου, στὸ ὁποῖο πολλὲς ἀντιλήψεις του γιὰ τ' ἀστέρια, τὰ νεφελώματα, τὸν μαγνητισμό, τὴ φυσιολογία τοῦ ἐγκεφάλου, συμπίπτουν μέ ὅσα διεπίστωσε ἡ μεταγενέστερη ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Ἐπίσης, εἶναι γνωστές οἱ ἀπόκρυφες γνώσεις καί δυνάμεις τοῦ μεγάλου Ἀποκρυφιστοῦ καί Μύστου Καλλιόστρο⁴⁴, πού συκοφαντήθηκε σὰν ἀγύρτης, καθὼς καί τῆς ἰδρύτριας τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Ἐλενας Π. Μπλαβάτσκι, πού ἔκανε πραγματικὰ θαύματα, δηλαδὴ θαύματα γιὰ τὴν ἀντίληψη τῶν ἀμαθῶν, διότι τίποτα δὲν γίνεται ἀντίθετα πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους.

Ὡστε ὑπάρχει ἀόρατος καί ἀγνωστος ἀκόμη σ' ἐμᾶς

κόσμος καὶ ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ τὸν ἀντιληφθοῦμε κάποτε, ὅταν γνωρίσωμε τοὺς κρυμμένους σήμερα γιὰ μᾶς νόμους τῆς Φύσεως.

Καὶ μᾶς εἶναι χρήσιμος ὁ Ἀποκρυφισμός; Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀρνηθῆ τῆ χρησιμότητά του; Εἶναι σὰν νὰ ρωτᾶμε τὸν τυφλὸ ἂν ἔχη ἀνάγκη νὰ βλέπη, τὸν κουφὸ ἂν ἔχη ἀνάγκη ν' ἀκούη.

Στὸ σημερινὸ σημεῖο τῆς συνηθισμένης ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Φύσεως μᾶς εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστο. Ἡ συνολικὴ ὄψη τῶν πραγμάτων εἶναι σκεπασμένη με πολλὰ πέπλα, ποὺ δὲν ἀφήνουν νὰ φαίνεται παρὰ ἓνα μικρὸ τμήμα ἀπὸ αὐτήν. Ὁ σημερινὸς συνηθισμένος ἀνθρώπος δημιουργεῖ τὴ φιλοσοφία του ἐπάνω στὰ δεδομένα ποὺ ἔχει, τὰ ὁποῖα ὁμως εἶναι τελείως ἀνεπαρκῆ. Ἡ δράση του ρυθμίζεται ἀπὸ τοὺς λίγους νόμους τῆς Φύσεως, τοὺς ὁποῖους μέχρι σήμερα ἔχει ἀνακαλύψει καὶ ποὺ συνήθως ἀτελῶς τοὺς γνωρίζει. Συνεπῶς ἡ ζωὴ του καὶ ἡ φιλοσοφία του ἀναγκαστικὰ εἶναι περιορισμένες.

Γιὰ τὸν ἀνθρώπον ὁμως, ὁ ὁποῖος συνειδητὰ ἐξελίσσεται, ὁ κόσμος διαρκῶς πλαταίνει, διότι ὁ περισσότερο ἐξελιγμένος ἀνθρώπος εἶναι σὲ θέση νὰ ἀντιλαμβάνεται μεγαλύτερο μέρος ἀπ' αὐτόν. Δημιουργεῖ τὴ φιλοσοφία του καὶ ρυθμίζει τὴ ζωὴ του με βάση ἓναν πληρέστερο κώδικα τῶν νόμων τῆς Φύσεως. Πολλὰ μυστήρια ξεκαθαρίζουν γι' αὐτόν, διότι ὤφειλαν τὴν ὑπαρξὴ τους σὲ μιὰ περιορισμένη ἀντίληψη σχετικὰ με τὸν κόσμον. Ὁ ἀνθρώπος ποὺ ἐξελίσσεται συνειδητὰ ζῆ μιὰ πληρέστερη ζωὴ, πιὸ ἀληθινὴ, πιὸ ζωντανή, πιὸ εὐχάριστη, διότι

Έχει έναν πλατύτερον ορίζοντα σκέψεως, διότι περισσότερες όψεις και συνεπώς περισσότερες ωραιότητες τής ζωής πέφτουν στην αντίληψή του. Ζη άπλουστερα, ρυθμικώτερα, ωραιότερα, διότι συντονίζεται περισσότερο με τή Μητέρα-Φύση. Και ανακαλύπτει περισσότερο Θεό, διότι τόν βρίσκει μέσα στον έαυτό του και μέσα σε όλους τούς άλλους επίσης.